

2. **Black Sea** Transboundary Diagnostic Analysis. New York; United Nations Development Programme, 1997. – 142 pp.
3. **Высоцкий А.Ф., Цемко В.П.** Черноморско-Азовский регион: правовые вопросы использования пространств и ресурсов. – К.: Наук думка, 1991. – 252 с.
4. **Зайцев Ю.П.** Самое синее в мире. – Нью-Йорк: Изд-во ООН, 1998. – 142 с.
5. **Перстнева Н.** Морская Симфония или кто остановит приватизацию побережья?// Зеркало недели, № 39. – 2005.
6. **Повестка** дня на XXI век и другие документы конференции в Рио-де-Жанейро. – Женева: Центр "За наше общее будущее", 1993. – 70 с.
7. **Проблемы** создания украинского судоходного пути р. Дунай – Черное море/ Б.В. Буркинский, В.Н. Степанов, Н.Т. Примачев, Л.Л. Круглякова, А.Д. Крисилов, О.Е. Рубель. – Одесса: Ин-т проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2003. – 42 с.
8. **Програмні** орієнтири стратегії соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я/ Б.В. Буркинский, В.П. Коровкін, С.К. Харічков, В.М. Степанов// Экономические Инновации: Проблемы устойчивого социально-экономического развития Украинского Причерноморья. – Одесса: Ин-т проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины. – 1998, вып. 1. – С. 23-31.
9. **Современное** международное морское право и практика его применения Украиной/ А.А. Щипцов, Г.А. Анцелевич, А.Ф. Высоцкий и др. – К.: Наук думка, 1995. – 342 с.
10. **Степанов В.Н.** Черноморский регион: фактор устойчивого экономико-экологического развития// Экономические инновации: Проблемы устойчивого социально-экономического развития Украинского Причерноморья. – Одесса: Ин-т проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины. – 1998, вып. 1. – С. 5-23.
11. **Степанов В.Н.** Международный Черноморский Клуб: перспективы развития сотрудничества, политика, интересы Украины. – Евразийский курьер. – 1993, вып. 6. – С. 12-18.
12. **Степанов В.Н., Кругляков Л.Л., Рубель О.Е.** Идеология формирования стратегии устойчивого развития территории// Стратегия устойчивого развития территории. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2001. – С. 7-12.
13. **Трегобчук В.М.** Концептуальні засади сталого та екологічного розвитку економіки// <http://www.sustainable-cities.net.ua>
14. **Формирование** новой экономико-экологической политики освоения Черного моря (концептуальные поиски)/ В.Н. Степанов, Б.В. Буркинский, Л.Л. Круглякова и др. – Одесса: ИПРЭИ НАНУ, 1996. – 60 с.

УДК 339.92:338.48

*Доц. І.А. Дубович, канд. географ. наук;
магістр Т.П. Василенко; магістр О.В. Вичка – НЛТУ України*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Розглянуто актуальність українсько-польського транскордонного співробітництва. Проаналізовано основні проблеми та перспективи розвитку туризму на прикордонних українсько-польських територіях. Звернуто увагу на відмінності в туристичному русі між українсько-польськими прикордонними територіями.

Ключові слова: туризм, екологічний туризм, транскордонне співробітництво, міжрегіональне співробітництво, прикордонні території, природні ресурси, сталий розвиток.

*Doc. I.A. Dubovich; master's degree T.V. Vasylenko;
master's degree O.V. Vychka – NUFWT of Ukraine*

Features and prospects of development Ukrainian-Polish transboundary collabouration in industry of tourism

The actuality of the Ukrainian-Polish transboundary cooperation has been considered. Main problems and tourism development perspectives on near-bordering Ukrainian-

Polish territories analyzed in the paper. The attention is given on differences in tourist movement between the Ukrainian and Polish near-bordering territory.

Keywords: tourism, ecological tourism, transboundary cooperation, interregional cooperation, near-bordering territory, natural resources, sustainable development

Дослідження прилеглих до кордону територій держав-сусідів завжди було і залишається у наш час актуальною проблемою соціальної, економічної та геополітичної сфер. Для України, яка стала незалежною державою (1991), вивчення прикордонних територій суміжних держав та окремих їх районів набирає дедалі більшого значення, бо вона поступово інтегрується у європейський простір.

Найбільшим (за площею, економічним та демографічним потенціалом) західним сусідом України є Польща. Вивчення українсько-польських зв'язків на прикордонних територіях є актуальними, оскільки такі зв'язки розвиваються у процесі зміни функцій кордону з бар'єрних на інтеграційні.

Досвід більшості європейських держав показав, що у процесі інтеграції у ЄС особливе місце займає транскордонне співробітництво. За своєю суттю співпрацю між суб'єктами (громадянами, установами, організаціями тощо), які діють на прилеглих до кордону територіях суміжних держав, називають – *транскордонним співробітництвом*. В Україні основними суб'єктами, які здійснюють міжрегіональне співробітництво, є обласні державні адміністрації та Уряд Автономної Республіки Крим.

Враховуючи те, що Україна ратифікувала 106-у Мадридську Конвенцію і додатки до неї, районні держадміністрації та органи місцевого самоврядування також можуть вступати в міжнародні відносини із відповідними органами територіального управління зарубіжних держав [4].

Прискорення соціально-економічного розвитку України ґрунтується на транскордонному співробітництві. Але політична ситуація в регіонах та системна криза в державі загалом сповільнюють процеси зближення та інтеграції України з суміжними державами, що призводить до значного скорочення торгівлі, економічного співробітництва, зв'язків у гуманітарній сфері тощо.

Суспільно-економічні зміни, які відбуваються останніми роками у західних сусідів України (Польща, Словаччина, Угорщина та ін.), спричинили розвиток нових галузей ринкового господарства. Одна з них – це туризм, який на державних рівнях, у тому числі України, визнано особливо важливою галуззю. Тенденція швидкого розвитку, туризму, зокрема, помітна в Польщі. У 1990-2000 рр. в Польщі надходження у бюджет від туризму зросли з 0,8 до 6,1 млрд. дол. США [7]. Можна переконливо стверджувати, що туризм в Україні, як і в Польщі, є галуззю, яка має великі можливості і може бути основою регіонального розвитку.

Необхідно зазначити, що з 2002 р. реалізується спільний українсько-польський дослідницький проект "Туристичний потенціал Західної України" за фінансової підтримки фундації польсько-американсько-української ініціативи про співпрацю. До розроблення цього проекту залучені три дослідницькі установи (Варшавський інститут туризму, Львівський національний університет ім. Івана Франка та Київський університет туризму, економіки й права), що співпрацювали з обласними та районними адміністраціями Львівської, Іва-

но-Франківської та Закарпатської областей. Завданням проекту передбачено аналіз ресурсів і стану туристичних галузей досліджуваних областей для потреб розроблення нових туристичних об'єктів та розвитку туристичної інфраструктури через залучення вітчизняних та іноземних інвестицій. Напрями і можливості інвестицій у туристичну галузь здійснюються з використанням польського досвіду.

Головними завданнями українсько-польського проекту "Туристичний потенціал Західної України" було: здійснення аналізів, оцінок і рішень щодо можливостей розвитку туристичного сектора в Західній Україні, які б могли бути підставою для прийняття рішень державними місцевими адміністраціями у процесі модернізації української туристичної сфери та пов'язаної з нею інфраструктури послуг; передача знань і польського досвіду українським туристичним організаціям тощо.

Українсько-польське співробітництво у галузі туризму на прикордонних територіях передбачає: територіальне стимулювання розвитку туризму; аналіз оцінки туристичних ресурсів та інфраструктури; аналіз інвестиційних пропозицій на рівні певних адміністративно-територіальних одиниць тощо.

Прикордонні області України (Львівська та Волинська), які прилягають до Польщі, та прилеглі до України польські воєводства (Любінське й Передкарпатське) вирізняються геополітичним розташуванням, сприятливими природними умовами, ресурсним, економічним, культурним, науковим потенціалом тощо. Це дає широкі можливості для ефективного транскордонного співробітництва у галузі туризму між цими регіонами.

Про унікальні природні ресурси польсько-українського прикордонного регіону свідчить існування на цій території чотирьох національних парків (Яворівський, Шацький – на українській території та Поліський і Розточанський – на польській території), а також понад 1000 об'єктів природно-заповідного фонду.

Враховуючи існуючу природно-ресурсну базу, пам'ятки історії, культури та архітектури, етнічну самобутність населення, мальовничі паркові ансамблі та природні ландшафти, найбільш прийнятними напрямками розвитку туризму на українсько-польських прикордонних територіях є такі: рекреаційний, культурно-історичний, етнічний, сільський, екологічний та ін.

Розвиток цих видів туризму може ґрунтуватися на таких концептуальних положеннях, що відповідають вимогам сталого розвитку:

- мінімізація негативного впливу туристів на природне середовище;
- гармонійне поєднання людини, природного середовища та рекреаційної інфраструктури;
- відвідування рекреаційних природно-заповідних територій та об'єктів;
- науково-пізнавальне освоєння природного різноманіття і людського потенціалу рекреаційних територій;
- гарантія довготривалого збереження природних та культурних ресурсів рекреаційних територій тощо.

У наш час українсько-польська транскордонна співпраця в галузі туризму дає змогу розв'язати ряд проблем, зокрема стимулювання соціально-економічного розвитку у відсталих регіонах, особливо в гірських; посилення

конкурентоспроможності на українсько-польському ринку туристично-рекреаційних послуг як найбільш перспективний сектор для розміщення вільної робочої сили, що сприятиме підвищенню зайнятості населення та ліквідації соціальної напруженості у суспільстві; уникнення багатьох негативних наслідків масового туризму, в основному, завдяки раціональному використанню природних та культурно-історичних туристичних ресурсів; вдосконалення геопросторової організації прикордонної інфраструктури та переобладнання кордону за світовими стандартами.

Пошук у кінці ХХ ст. більш оптимальних і дружніх до навколишнього природного середовища підходів призвів до появи такого поняття, як екологічний туризм. Впровадження екологічного туризму на охоронних природно-заповідних територіях надасть можливість адаптації до моделей сталого розвитку, що повинні спрямовуватись, з одного боку – на збільшення потоку туристів на охоронних природно-заповідних територіях, а з іншого – на розбудову інфраструктури для екологічно орієнтованих видів туризму [6].

Для розвитку туризму на українсько-польських прикордонних територіях вирішальне значення мають, з одного боку, природно-рекреаційні ресурси та історико-культурна спадщина, а з іншого, – якість та доступність туристичної інфраструктури. Польсько-українські прикордонні території характеризуються відносно високою комунікаційною насиченістю. Тут проходять автомобільні дороги і залізниці, що з'єднують країни Західної Європи з Україною та іншими державами.

На українсько-польських прикордонних територіях функціонує 76 музеїв (більше з боку польської частини – 39); 17 театрів і 108 кінотеатрів (на українській території – 11 і 47 відповідно); 303 туристичні бюро (113 в українській частині); п'ять центрів туристичної інформації (чотири в польській частині); чотири ботанічні і один зоологічний (Замосць) сади.

У 2000 р. в українсько-польських прикордонних областях налічувалось близько 33,1 тис. місць для ночівлі і проживання туристів. З них у польській частині (Любінське та Передкарпатське воєводства) – 17,5 тис. місць, а в українській (Львівська та Волинська області) – 15,6 тис. місць. В основному, об'єкти для розміщення туристів зосереджено в таких містах і районах, як Люблін, Пулави, Замосць, Любартов в Польщі та Львів, Шацьк, Луцьк в Україні.

Якщо проаналізувати статистичні дані (на 2000 рік) щодо кількості туристів, які відвідали українсько-польські прикордонні території, то можна відзначити, що найбільше туристів відвідало польські прикордонні території – близько 364 тис. осіб, з них – 16,5 % іноземців. Українські прикордонні території відвідало близько 287 тис. осіб, з них – 10,5 % іноземців [7].

Сьогодні існують істотні відмінності в туристичному взаємовідвідуванні між українсько-польськими прикордонними територіями. З польських прикордонних регіонів до українських приїжджає більше туристів, ніж з українських до польських. На нашу думку, це пов'язано з такими чинниками, як різниця в економічному розвитку Польщі та України – вищим рівнем заробітної платні в Польщі; вступ Польщі до ЄС – введення візового режиму для громадян України, які перетинають українсько-польський кордон [2] та ін.

У рамках українсько-польського співробітництва на прикордонних територіях особлива увага зосереджена на питаннях розвитку сільського та екологічного туризму. До основних проблем розвитку в галузі туризму у прикордонних областях України (Львівська та Волинська), які прилягають до Польщі, належать низький рівень розвитку туристичної інфраструктури та брак коштів на підприємницькі ініціативи.

В українському прикордонному регіоні важливими об'єктами для співпраці та інвестування є готелі і мотелі, нові реконструйовані бази відпочинку, туристичні комплекси гірськолижної спеціалізації, історико-культурні споруди, які передбачається адаптувати для нічліжно-рекреаційних потреб, а також значний спектр рекреаційно-розважальних закладів.

Перспективними на польському і українському туристичних ринках є такі різновиди туристичних продуктів: оздоровчий, гірськолижний, відпочинковий, сільський і екологічний туризм. Кожний із цих видів туризму передбачає розбудову відповідної інфраструктури. Співробітництво на українсько-польських прикордонних територіях здійснюється також шляхом науково-пізнавальних, культурних та етнокультурних турів.

Перспективи розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва у галузі туризму можуть виявитись успішними, особливо в районах з найвищим потенціалом для розвитку рекреаційного, екологічного та краєзнавчого туризму.

Інвентаризація туристичної інфраструктури українського прикордонного регіону характеризується розвинутим оздоровчо-відпочинковим комплексом, потужною гірськолижну базою та різноманітним спектром форм туризму (культурологічний, релігійний, екологічний тощо). Маркетингові дослідження туристичного руху у регіоні засвідчили сталу тенденцію до зростання в останні роки кількості оздоровлених, обслуговуваних внутрішніх та іноземних туристів та зростання обсягів послуг.

Транскордонне співробітництво на українсько-польських прикордонних територіях у галузі туризму сприятиме підвищенню іміджу цих прикордонних регіонів; поглибленню безпосереднього партнерства між туристичними підприємствами та організаціями як прикордонних регіонів, так і країни в цілому; вивченню і впровадженню досвіду інших держав для регіонального регулювання та стимулювання галузі; налагодженню контактів з іноземними представництвами, громадськими організаціями тощо.

Література

1. **Бородюк Н.** Туризм не має кордонів// Урядовий кур'єр. – 2003. – 1 листопада. – С. 11.
2. **Візовий режим** України і Польщі: коментарі, аналіз, прогноз: Збірник аналітичних матеріалів. – Львів: Каменяр, 2004. – 78 с.
3. **Гетьман В.** Екотуризм – для збереження ландшафтного різноманіття// Наука і суспільство. – 2001, № 5/6. – С. 26-29.
4. **Дубович І.А.** Геополітичні та соціально-економгеографічні проблеми транскордонного співробітництва України// Історія української географії. – Випуск 12. – Тернопіль, 2005. – С. 105-109.
5. **Закон України** "Про туризм"// Відомості Верховної Ради України. – 1995, № 31.
6. **Храбовченко В.В.** Экологический туризм: Учебно-методическое пособие. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 208 с.
7. **Euroregion Bug** w liczbach. Urząd statystyczny w Lublinie. – Lublin, 2000. – 83 p.